

**Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра публічного та приватного права**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

ЮВЕНАЛЬНЕ ПРАВО

(назва навчальної дисципліни)

підготовки	<u>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	<u>D «Бізнес, адміністрування та право»</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	<u>D8 «Право»</u> (код і найменування спеціальності)
освітньо-професійної програми	<u>«Право»</u> (назва освітньо-професійної програми)
тип дисципліни	<u>вибіркова навчальна дисципліна</u>

2025 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

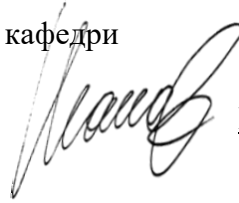

Ірина КОЗАКОВА

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою публічного та приватного права
протокол № 1
від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Ірина КОЗАКОВА

Укладач: *Веселовська Наталія Олександрівна*, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: вибіркова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: для успішного опанування освітнього компонента «Ювенальне право» здобувачі повинні володіти базовими знаннями з теорії держави і права, конституційного права України, сімейного права, цивільного та кримінального права України (загальних частин), логіки та критичного мислення.

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Ювенальне право» є закономірності правового регулювання суспільних відносин за участю дітей, правовий статус дитини як особливого суб'єкта права, механізми забезпечення, реалізації та захисту прав і законних інтересів дітей, особливості юридичної відповідальності неповнолітніх, а також система організаційно-правових засобів державного та недержавного захисту дитинства в Україні.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **150** годин (5 кредитів ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Ювенальне право»: формування у здобувачів вищої освіти системи знань щодо правового статусу дитини, механізмів забезпечення та захисту прав і законних інтересів дітей відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів, а також набуття практичних навичок застосування норм ювенального права при вирішенні правових ситуацій за участю малолітніх і неповнолітніх осіб.

Основним завданням навчальної дисципліни «Ювенальне право» є формування у здобувачів вищої освіти системних знань про теоретико-правові засади ювенального права, міжнародні стандарти та національні механізми забезпечення, реалізації, охорони і захисту прав дитини, правовий статус малолітніх та неповнолітніх осіб, особливості діяльності органів і установ, уповноважених у сфері захисту прав дітей, а також набуття практичних навичок аналізу та застосування норм конституційного, сімейного, цивільного, адміністративного, кримінального та процесуального законодавства під час вирішення правових ситуацій за участю дітей, визначення способів захисту їхніх прав і законних інтересів, підготовки юридичних документів та формування професійного розуміння принципу забезпечення найкращих інтересів дитини як основоположної засади сучасного ювенального права.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Ювенальне право» забезпечує набуття здобувачами освіти наступних компетентностей і програмних результатів:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК02	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК03	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
ЗК07	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК09	Здатність працювати в команді
ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК10	Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ
СК14	Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН02	Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
ПРН05	Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
ПРН07	Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
ПРН10	Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.
ПРН12	Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
ПРН17	Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
Тема 1. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 2. Загальні засади ювенального права	12	2	2			8	14	1	1			12
Тема 3. Права, свободи та обов'язки дитини	14	2	6			6	14	1	1			12
Тема 4. Сімейно-правовий захист прав дитини	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 5. Державна система захисту прав дитини	14	2	4			8	16	1	2			13
Тема 6. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження	12	2	2			8	16	1	2			13
Тема 7. Ювенальна превенція та відповідальність неповнолітніх	24	8	12			4	16	1	2			13
Тема 8. Ювенальна юстиція та особливості проваджень за участю дітей	18	4	6			8	12	1	2			9
Тема 9. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування	14	2	4			8	16	1	2			13
Тема 10. Міжнародні стандарти та сучасні проблеми ювенального права	14	2	2			10	18	1	2			15
Усього годин	150	28	44	0	0	78	150	10	16	0	0	124

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Тема 1. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини

Історичний розвиток уявлень про права дитини. Формування міжнародного руху за захист прав дітей. Женевська декларація прав дитини 1924 року. Декларація прав дитини 1959 року. Конвенція ООН про права дитини 1989 року. Становлення ювенального права у світі. Формування системи захисту прав дитини в Україні. Розвиток ювенальної юстиції в Україні. Основні етапи становлення національного законодавства у сфері захисту прав дитини.

Тема 2. Загальні засади ювенального права

Поняття, предмет, метод і система ювенального права. Принципи ювенального права. Джерела ювенального права. Міжнародні стандарти у сфері захисту прав дитини. Конституційні гарантії прав дитини в Україні. Правовий статус дитини. Поняття малолітньої та неповнолітньої особи. Найкращі інтереси дитини як основний принцип ювенального права.

Тема 3. Права, свободи та обов'язки дитини

Особисті немайнові права дитини. Право на життя, ім'я, громадянство та сім'ю. Право дитини на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та безпечне середовище. Право дитини на повагу до гідності та захист від дискримінації. Майнові права дитини. Право дитини на висловлення власної думки. Обов'язки дитини відповідно до законодавства України.

Тема 4. Сімейно-правовий захист прав дитини

Право дитини на сімейне виховання. Визначення походження дитини. Права та обов'язки батьків щодо дітей. Участь органів опіки та піклування у захисті прав дитини. Позбавлення та поновлення батьківських прав. Відібрання дитини без позбавлення батьківських прав. Захист прав дитини у сімейних спорах. Медіація у спорах за участю дітей.

Тема 5. Державна система захисту прав дитини

Органи та установи у сфері захисту прав дітей. Повноваження служби у справах дітей. Діяльність органів опіки та піклування. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та освітній омбудсмен. Соціальні служби та центри підтримки дітей. Міжвідомча взаємодія у сфері захисту прав дитини.

Тема 6. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження

Поняття та види насильства щодо дітей. Домашнє насильство та булінг. Жорстоке поводження з дітьми та його правові наслідки. Захист дітей від сексуальної експлуатації та торгівлі людьми. Протидія дитячій бездоглядності та безпритульності. Правові механізми реагування на насильство щодо дітей. Захист прав дітей в умовах воєнного стану.

Тема 7. Ювенальна превенція та відповідальність неповнолітніх

Поняття ювенальної превенції. Причини та умови дитячої злочинності. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх. Примусові заходи виховного характеру. Ресоціалізація неповнолітніх правопорушників.

Тема 8. Ювенальна юстиція та особливості проваджень за участю дітей

Поняття та система ювенальної юстиції. Міжнародні стандарти правосуддя щодо дітей. Особливості кримінального провадження за участю неповнолітніх. Участь педагога, психолога, законного представника та захисника. Дружнє до дитини правосуддя. Допит дитини і процесуальні гарантії захисту її прав. Захист прав дитини у цивільному та адміністративному судочинстві.

Тема 9. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування

Усиновлення: поняття, умови та порядок. Опіка і піклування над дітьми. Патронат над дитиною. Приймона сім'я та дитячий будинок сімейного типу. Правовий статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Захист житлових і майнових прав дітей. Міжнародне усиновлення.

Тема 10. Міжнародні стандарти та сучасні проблеми ювенального права

Міжнародні механізми захисту прав дитини. Практика Європейського суду з прав людини у справах щодо дітей. Захист прав дітей в умовах збройного конфлікту та вимушеного переміщення. Цифрова безпека дітей та захист персональних даних. Актуальні проблеми реформування ювенальної юстиції в Україні. Сучасні тенденції розвитку ювенального права.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини	2	1
2	Тема 2. Загальні засади ювенального права	2	1
3	Тема 3. Права, свободи та обов'язки дитини	2	1
4	Тема 4. Сімейно-правовий захист прав дитини	2	1
5	Тема 5. Державна система захисту прав дитини	2	1
6	Тема 6. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження	2	1
7	Тема 7. Ювенальна превенція та відповідальність неповнолітніх	8	1
8	Тема 8. Ювенальна юстиція та особливості проваджень за участю дітей	4	1
9	Тема 9. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування	2	1
10	Тема 10. Міжнародні стандарти та сучасні проблеми ювенального права	2	1
Усього годин		28	10

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини	2	1
2	Тема 2. Загальні засади ювенального права	2	1
3	Тема 3. Права, свободи та обов'язки дитини	6	1
4	Тема 4. Сімейно-правовий захист прав дитини	4	1
5	Тема 5. Державна система захисту прав дитини	4	2
6	Тема 6. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження	2	2
7	Тема 7. Ювенальна превенція та відповідальність неповнолітніх	12	2
8	Тема 8. Ювенальна юстиція та особливості проваджень за участю дітей	6	2
9	Тема 9. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування	4	2
10	Тема 10. Міжнародні стандарти та сучасні проблеми ювенального права	2	2
Усього годин		44	16

8. План семінарських занять

Тема 1. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини

Мета: сформувати цілісне уявлення про історичний розвиток прав дитини, становлення ювенального права як комплексної галузі права, розвиток міжнародних стандартів захисту прав дітей та еволюцію національного законодавства України у сфері забезпечення прав і законних інтересів дитини.

Питання для обговорення

1. Історичний розвиток уявлень про дитину та її правовий статус.
2. Передумови виникнення міжнародного руху за права дитини.
3. Женевська декларація прав дитини 1924 року: історичне значення та основні положення.
4. Декларація прав дитини 1959 року як етап розвитку міжнародних стандартів.
5. Конвенція ООН про права дитини 1989 року та її місце у міжнародному праві.
6. Формування ювенального права у країнах світу.
7. Основні етапи становлення системи захисту прав дитини в Україні.
8. Розвиток ювенальної юстиції в Україні.
9. Основні напрями реформування законодавства України у сфері захисту прав дитини.
10. Вплив міжнародних стандартів на розвиток національного ювенального законодавства.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте хронологічну таблицю розвитку міжнародного захисту прав дитини, починаючи від Женевської декларації 1924 року до сучасних міжнародних документів. Визначте юридичне значення кожного етапу.

Завдання 2. Порівняйте Женевську декларацію прав дитини 1924 року, Декларацію прав дитини 1959 року та Конвенцію ООН про права дитини 1989 року. Визначте спільні риси, відмінності та новели кожного документа.

Завдання 3. Побудуйте структурно-логічну схему «Етапи становлення системи захисту прав дитини в Україні», зазначивши основні нормативно-правові акти та державні інституції.

Завдання 4. Проаналізуйте Закон України «Про охорону дитинства» та визначте, які положення Конвенції ООН про права дитини знайшли у ньому своє відображення.

Завдання 5. Підготуйте інфографіку «Еволюція прав дитини: від об'єкта опіки до повноправного суб'єкта права», обґрунтувавши основні історичні зміни.

Кейс

Під час круглого столу виникла дискусія щодо доцільності використання міжнародних стандартів при вирішенні спорів щодо дітей в українських судах. Один учасник стверджував, що достатньо застосовувати лише положення національного законодавства. Інший наголошував, що без урахування Конвенції ООН про права дитини та практики Європейського суду з прав людини повноцінний захист прав дитини є неможливим.

Проаналізуйте ситуацію. Визначте місце міжнародних договорів у системі джерел права України та обґрунтуйте значення міжнародних стандартів для захисту прав дитини.

Питання для дискусії

- Чому лише у XX столітті дитина була визнана повноцінним суб'єктом права?
- Чи можна вважати Конвенцію ООН про права дитини одним із найважливіших міжнародних документів у сфері прав людини?
- Які міжнародні стандарти захисту прав дітей ще потребують повної імплементації в Україні?
- Як війна вплинула на розвиток сучасного ювенального права України?

Тема 2. Загальні засади ювенального права

Мета: сформувати системне розуміння ювенального права як комплексної галузі права та навчальної дисципліни, засвоїти його предмет, метод, систему, принципи та джерела, розкрити особливості правового статусу дитини відповідно до законодавства України та міжнародних

стандартів, сформувати навички застосування принципу забезпечення найкращих інтересів дитини при вирішенні юридичних справ.

Питання для обговорення

1. Поняття ювенального права та його місце у системі права України.
2. Предмет і метод правового регулювання ювенального права.
3. Система ювенального права та її структурні елементи.
4. Основні принципи ювенального права.
5. Джерела ювенального права та їх класифікація.
6. Міжнародні стандарти захисту прав дитини та їх значення для національного законодавства.
7. Конституційні гарантії прав дитини в Україні.
8. Правовий статус дитини як суб'єкта права.
9. Поняття малолітньої та неповнолітньої особи та особливості їх правового становища.
10. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини та його застосування у правозастосовній діяльності.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть структурно-логічну схему системи ювенального права України, визначивши її основні інститути та взаємозв'язок із сімейним, цивільним, адміністративним, кримінальним і міжнародним правом.

Завдання 2. Підготуйте порівняльну таблицю «Джерела ювенального права України», розподіливши їх за юридичною силою та сферою правового регулювання.

Завдання 3. Проаналізуйте статті Конституції України, що гарантують права дитини, та визначте їх взаємозв'язок із положеннями Конвенції ООН про права дитини.

Завдання 4. Побудуйте порівняльну таблицю «Малолітня особа – неповнолітня особа», визначивши особливості цивільної дієздатності, деліктоздатності, адміністративної та кримінальної відповідальності, трудових прав і сімейної правосуб'єктності.

Завдання 5. Підготуйте правовий висновок щодо реалізації принципу найкращих інтересів дитини у трьох різних правовідносинах: сімейних, адміністративних та кримінальних.

Кейс

До суду звернулися батьки десятирічної дитини, які після розірвання шлюбу не можуть дійти згоди щодо місця її проживання. Мати наполягає на переїзді разом із дитиною до іншого регіону України, тоді як батько вважає, що це негативно вплине на навчання, соціальні зв'язки та психологічний стан дитини. Обидва батьки належним чином виконують свої обов'язки.

Проаналізуйте ситуацію та визначте, який принцип ювенального права має бути покладений в основу судового рішення. Які обставини суд повинен врахувати при визначенні найкращих інтересів дитини?

Питання для дискусії

- Чи можна вважати ювенальне право самостійною галуззю права, чи воно має комплексний характер?
- Чому принцип забезпечення найкращих інтересів дитини вважається фундаментальним принципом сучасного ювенального права?
- Чи достатньо закріплення прав дитини у Конституції України для їх ефективної реалізації?
- Які міжнародні стандарти найбільше вплинули на розвиток сучасного ювенального права України?

Тема 3. Права, свободи та обов'язки дитини

Мета: сформувати системні знання про конституційні, міжнародно-правові та галузеві гарантії прав, свобод і законних інтересів дитини, розкрити зміст особистих немайнових та майнових прав дітей, особливості реалізації права дитини на участь у прийнятті рішень, а також сформувати практичні навички застосування законодавства України під час вирішення спорів щодо захисту прав дітей.

Питання для обговорення

1. Поняття та класифікація прав, свобод і законних інтересів дитини.
2. Особисті немайнові права дитини та механізми їх забезпечення.
3. Право дитини на життя, ім'я, громадянство та індивідуальність.
4. Право дитини на сімейне виховання та підтримання сімейних зв'язків.
5. Право дитини на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та безпечне середовище.
6. Право дитини на повагу до честі, гідності, приватного життя та захист від дискримінації.
7. Майнові права дитини та особливості їх здійснення.
8. Право дитини бути вислуханою та брати участь у прийнятті рішень, що її стосуються.
9. Обов'язки дитини відповідно до Конституції України, Сімейного кодексу України та інших нормативно-правових актів.
10. Гарантії реалізації та судового захисту прав дитини.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте класифікаційну схему прав дитини, розподіливши їх на особисті немайнові, майнові, сімейні, соціальні, культурні, освітні та процесуальні права. Наведіть нормативні акти, що гарантують кожну категорію прав.

Завдання 2. Проаналізуйте положення Конвенції ООН про права дитини, Конституції України, Закону України «Про охорону дитинства» та Сімейного кодексу України. Визначте, які права дитини закріплені одночасно в усіх зазначених актах, а які передбачені лише спеціальним законодавством.

Завдання 3. Складіть порівняльну таблицю «Права дитини та обов'язки батьків щодо забезпечення їх реалізації», визначивши відповідні статті Сімейного кодексу України.

Завдання 4. Проаналізуйте судові рішення Верховного Суду щодо визначення місця проживання дитини, участі одного з батьків у вихованні або захисту майнових прав дитини. Визначте, які права дитини стали предметом судового захисту та як суд застосував принцип забезпечення найкращих інтересів дитини.

Завдання 5. Підготуйте юридичний висновок щодо реалізації права дитини бути вислуханою у справах про визначення місця проживання, позбавлення батьківських прав або усиновлення. Вкажіть, у яких випадках думка дитини є обов'язковою для врахування судом чи органом опіки та піклування.

Кейс

Після розлучення батьків тринадцятирічна дитина бажає проживати з батьком. Мати категорично заперечує, посилаючись на те, що саме вона здійснювала основне виховання дитини. Орган опіки та піклування рекомендував залишити дитину проживати з матір'ю, однак під час судового засідання дитина чітко пояснила своє бажання проживати з батьком, обґрунтувавши його умовами навчання, психологічним комфортом та сімейною атмосферою.

Проаналізуйте ситуацію. Які права дитини підлягають захисту? Які критерії повинні враховуватися судом під час оцінки думки дитини? Чи є бажання дитини безумовною підставою для ухвалення рішення?

Питання для дискусії

- Чи завжди права дитини повинні мати пріоритет над правами батьків?
- Чи можна встановити вікову межу, з якої думка дитини має визначальне значення при вирішенні сімейних спорів?
- Які права дітей найчастіше порушуються в сучасній Україні та чому?
- Чи достатньо законодавчих гарантій для ефективного захисту прав дітей, чи основною проблемою є їх практична реалізація?

Тема 4. Сімейно-правовий захист прав дитини

Мета: сформувати комплексне розуміння сімейно-правових механізмів забезпечення та захисту прав дитини, засвоїти особливості реалізації прав та обов'язків батьків, діяльності органів опіки та піклування, порядку позбавлення і поновлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, а також сформувати практичні навички застосування сімейного законодавства та медіації під час вирішення сімейних спорів за участю дітей.

Питання для обговорення

1. Право дитини на сімейне виховання як один із фундаментальних принципів сімейного права України.
2. Визначення походження дитини та його правове значення.
3. Зміст батьківських прав та обов'язків щодо виховання, розвитку й утримання дитини.
4. Межі здійснення батьківських прав та принцип забезпечення найкращих інтересів дитини.
5. Правовий статус органів опіки та піклування у сфері захисту прав дітей.
6. Позбавлення батьківських прав: підстави, порядок та правові наслідки.
7. Поновлення батьківських прав: умови, процедура та судова практика.
8. Відібрання дитини без позбавлення батьківських прав як спеціальний спосіб захисту прав дитини.
9. Особливості вирішення сімейних спорів за участю дітей.
10. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання сімейних конфліктів та її значення для забезпечення найкращих інтересів дитини.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте структурно-логічну схему «Система сімейно-правового захисту прав дитини в Україні», визначивши місце суду, органів опіки та піклування, служб у справах дітей, центрів соціальних служб та інших суб'єктів.

Завдання 2. Складіть порівняльну таблицю «Позбавлення батьківських прав – відібрання дитини без позбавлення батьківських прав – поновлення батьківських прав», визначивши підстави, порядок застосування, суб'єктів звернення до суду та правові наслідки кожної процедури.

Завдання 3. Проаналізуйте положення Сімейного кодексу України щодо участі органів опіки та піклування у сімейних справах. Визначте, у яких категоріях справ їх участь є обов'язковою.

Завдання 4. Проаналізуйте постанову Верховного Суду щодо позбавлення батьківських прав або визначення місця проживання дитини. Встановіть, які критерії використав суд для оцінки найкращих інтересів дитини та чи було враховано її думку.

Завдання 5. Розробіть алгоритм проведення сімейної медіації у спорі між батьками щодо участі у вихованні дитини. Визначте принципи медіації, межі її застосування та випадки, коли проведення медіації є недоцільним.

Кейс

Після розірвання шлюбу десятирічна дитина проживає разом із матір'ю. Батько систематично сплачує аліменти, однак мати категорично перешкоджає його спілкуванню з дитиною, мотивуючи це наявністю конфлікту між колишнім подружжям. Батько звернувся до суду із позовом про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною. Під час розгляду справи з'ясувалося, що дитина бажає підтримувати стосунки з батьком, однак боїться засмутити матір.

Проаналізуйте ситуацію. Які права дитини порушено? Які способи їх захисту передбачені законодавством України? Яке значення у вирішенні спору має принцип забезпечення найкращих інтересів дитини? Чи може медіація бути ефективним способом врегулювання цього конфлікту?

Питання для дискусії

- Чи завжди позбавлення батьківських прав відповідає найкращим інтересам дитини?
- Чи повинна держава активніше втручатися у сімейні відносини, якщо існує ризик порушення прав дитини?
- Чи є сімейна медіація ефективнішою за судовий розгляд у справах щодо дітей?
- Де проходить межа між правом батьків на виховання дитини та обов'язком держави захищати її права?

Тема 5. Державна система захисту прав дитини

Мета: сформувати комплексне уявлення про державну систему забезпечення та захисту прав дитини в Україні, компетенцію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та спеціалізованих установ у сфері захисту прав дітей, а також сформувати практичні навички визначення повноважень відповідних суб'єктів і застосування законодавства під час вирішення правових ситуацій щодо захисту прав та законних інтересів дітей.

Питання для обговорення

1. Поняття та структура державної системи захисту прав дитини в Україні.
2. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів, уповноважених здійснювати захист прав дітей.
3. Повноваження служби у справах дітей та її місце у системі захисту прав дитини.
4. Компетенція органів опіки та піклування щодо забезпечення прав та законних інтересів дітей.
5. Роль Національної соціальної сервісної служби України у реалізації державної політики у сфері захисту дітей.
6. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та його повноваження щодо захисту прав дітей.
7. Освітній омбудсмен: правовий статус та механізми захисту прав учасників освітнього процесу.
8. Центри соціальних служб, центри надання соціальних послуг та інші установи соціального захисту дітей.
9. Міжвідомча взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів у сфері захисту прав дітей.
10. Проблеми функціонування державної системи захисту прав дітей та напрями її вдосконалення в умовах європейської інтеграції.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте структурно-логічну схему «Державна система захисту прав дитини в Україні», визначивши центральні органи виконавчої влади, спеціалізовані служби, органи місцевого самоврядування та недержавні суб'єкти, які беруть участь у забезпеченні прав дітей.

Завдання 2. Складіть порівняльну таблицю повноважень служби у справах дітей, органів опіки та піклування, Національної соціальної сервісної служби України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Освітнього омбудсмена.

Завдання 3. Проаналізуйте Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, та визначте алгоритм дій органу опіки після надходження повідомлення про порушення прав дитини.

Завдання 4. Підготуйте алгоритм міжвідомчої взаємодії у випадку отримання інформації про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах або постраждала від домашнього насильства. Визначте компетенцію кожного суб'єкта.

Завдання 5. Проаналізуйте офіційний вебсайт Національної соціальної сервісної служби України або Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та визначте сучасні напрями державної політики у сфері захисту прав дітей. Підготуйте короткий аналітичний висновок.

Кейс

До служби у справах дітей звернувся класний керівник із повідомленням про те, що учениця 8 класу протягом тривалого часу приходить до школи голодною, має неохайний вигляд, систематично пропускає заняття без поважних причин, а під час спілкування повідомила про регулярні конфлікти та насильство в сім'ї.

Після перевірки інформації виникла необхідність визначити порядок подальших дій державних органів.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- які органи повинні бути залучені до захисту прав дитини;
- які повноваження має кожен із них;
- які першочергові заходи необхідно здійснити для забезпечення безпеки дитини;
- чи достатньо лише діяльності служби у справах дітей для вирішення цієї ситуації.

Питання для дискусії

- Чи є сучасна система державного захисту прав дітей в Україні достатньо ефективною?
- Який орган відіграє ключову роль у забезпеченні прав дитини: служба у справах дітей, орган опіки та піклування чи суд?
- Чи потребує Україна створення єдиного центрального органу, який координував би всю систему захисту прав дітей?
- Які переваги та недоліки міжвідомчої взаємодії під час захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах?

Тема 6. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження

Мета: сформувати комплексні знання щодо правових механізмів запобігання та протидії насильству стосовно дітей, особливостей захисту дітей від домашнього насильства, булінгу, сексуальної експлуатації, торгівлі людьми та інших форм жорстокого поводження, сформувати практичні навички застосування законодавства України та міжнародних стандартів під час вирішення правових ситуацій, пов'язаних із захистом дітей.

Питання для обговорення

1. Поняття насильства щодо дітей та його основні ознаки.
2. Види насильства стосовно дітей: фізичне, психологічне, сексуальне, економічне та нехтування потребами дитини.
3. Домашнє насильство щодо дітей: поняття, форми та правові механізми реагування.
4. Булінг (цькування) у закладах освіти: поняття, ознаки, учасники та юридична відповідальність.
5. Жорстоке поводження з дитиною та його правові наслідки.
6. Захист дітей від сексуальної експлуатації, сексуального насильства та торгівлі людьми.
7. Протидія дитячій бездоглядності, безпритульності та соціальному сирітству.
8. Повноваження органів державної влади щодо реагування на випадки насильства стосовно дітей.
9. Захист дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії, окупації, депортації та примусового переміщення.
10. Міжнародні стандарти захисту дітей від усіх форм насильства.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте порівняльну таблицю «Види насильства щодо дітей», визначивши характерні ознаки, типові прояви, правові наслідки та органи, уповноважені реагувати на кожен із видів насильства.

Завдання 2. Проаналізуйте положення Законів України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про охорону дитинства» та «Про освіту». Визначте механізми захисту дитини у випадках домашнього насильства та булінгу.

Завдання 3. Розробіть алгоритм дій директора закладу освіти після отримання повідомлення про можливий випадок булінгу між учнями. Визначте правові обов'язки адміністрації закладу освіти та інших суб'єктів.

Завдання 4. Підготуйте структурно-логічну схему міжвідомчої взаємодії поліції, служби у справах дітей, органів опіки та піклування, закладу освіти, медичного закладу та центру соціальних служб у випадку виявлення дитини, яка постраждала від домашнього насильства.

Завдання 5. Проаналізуйте одну із постанов Верховного Суду або рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту дітей від насильства. Визначте, які міжнародні стандарти були застосовані судом та які правові висновки сформульовано.

Кейс

Класний керівник повідомив адміністрацію школи про те, що учениця 7 класу систематично приходиться до школи із синцями, уникає спілкування з однокласниками та відмовляється пояснювати походження тілесних ушкоджень. Під час індивідуальної бесіди шкільний психолог з'ясував, що дитина зазнає фізичного насильства з боку вітчима, однак просить нікому не повідомляти про це, побоюючись погіршення ситуації в сім'ї.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- які права дитини порушено;
- які суб'єкти зобов'язані реагувати на цю ситуацію;
- які першочергові заходи повинні бути вжиті для забезпечення безпеки дитини;
- чи може адміністрація школи залишити цю інформацію конфіденційною на прохання дитини;
- які норми законодавства України підлягають застосуванню.

Питання для дискусії

- Чи достатньо сучасного законодавства України для ефективного захисту дітей від усіх форм насильства?
- Чи повинні педагоги нести юридичну відповідальність за неналежне реагування на факти можливого насильства щодо дітей?
- Де проходить межа між правом сім'ї на приватне життя та обов'язком держави втручатися у випадках загрози життю чи здоров'ю дитини?
- Які нові виклики для захисту дітей виникли в Україні в умовах воєнного стану та цифровізації суспільства?

Тема 7. Ювенальна превенція та відповідальність неповнолітніх

Мета: сформувати системне розуміння ювенальної превенції як складової державної політики у сфері забезпечення прав дітей, засвоїти особливості адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх, правову природу примусових заходів виховного характеру, принципи ресоціалізації неповнолітніх правопорушників та сформувати практичні навички застосування законодавства України під час вирішення справ за участю неповнолітніх.

Питання для обговорення

1. Поняття, завдання та принципи ювенальної превенції.
2. Правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.
3. Причини, умови та сучасні тенденції дитячої злочинності в Україні.
4. Профілактика правопорушень серед дітей: загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи.
5. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.
6. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх відповідно до Кримінального кодексу України.
7. Примусові заходи виховного характеру: поняття, види, порядок застосування.
8. Пробація щодо неповнолітніх та її значення у процесі ресоціалізації.
9. Ресоціалізація та соціальна адаптація неповнолітніх правопорушників.
10. Міжнародні стандарти поведінки з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте структурно-логічну схему системи ювенальної превенції в Україні, визначивши суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей, їх компетенцію та форми взаємодії.

Завдання 2. Складіть порівняльну таблицю «Адміністративна відповідальність неповнолітніх – кримінальна відповідальність неповнолітніх», визначивши вік настання відповідальності, види заходів впливу, особливості провадження та мету їх застосування.

Завдання 3. Проаналізуйте положення Кримінального кодексу України щодо примусових заходів виховного характеру. Визначте підстави їх застосування та поясніть, чому вони не є видом кримінального покарання.

Завдання 4. Підготуйте порівняльну характеристику покарання, пробації та примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх. Визначте переваги та недоліки кожного із зазначених механізмів.

Завдання 5. Проаналізуйте статистичні дані щодо кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми в Україні за останні три роки. Визначте основні тенденції, найпоширеніші види правопорушень та можливі причини їх вчинення. Підготуйте аналітичний висновок.

Кейс

Шістнадцятирічний учень професійного ліцею разом із двома повнолітніми знайомими вчинив крадіжку товарів із торговельного центру. Під час досудового розслідування було встановлено, що неповнолітній раніше не притягувався до відповідальності, позитивно характеризується за місцем навчання, щиро розкався, добровільно відшкодував завдані збитки та активно сприяв розкриттю кримінального правопорушення.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- які особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх підлягають застосуванню;
- чи можуть у даному випадку бути застосовані примусові заходи виховного характеру;
- чи доцільним є застосування пробації;
- які міжнародні стандарти щодо поводження з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, повинні бути враховані.

Питання для дискусії

- Чи повинна кримінальна відповідальність неповнолітніх суттєво відрізнятися від відповідальності дорослих осіб?
- Чи є пробація більш ефективним засобом ресоціалізації неповнолітніх, ніж позбавлення волі?
- Чи доцільно розширити перелік примусових заходів виховного характеру в законодавстві України?
- Що є більш ефективним способом запобігання дитячій злочинності: посилення юридичної відповідальності чи розвиток системи ранньої профілактики?

Тема 8. Ювенальна юстиція та особливості проваджень за участю дітей

Мета: сформувати цілісне уявлення про систему ювенальної юстиції, міжнародні стандарти здійснення правосуддя щодо дітей, особливості кримінального, цивільного та адміністративного судочинства за участю дітей, а також сформувати практичні навички застосування процесуального законодавства України під час захисту прав та законних інтересів малолітніх і неповнолітніх осіб.

Питання для обговорення

1. Поняття, ознаки та система ювенальної юстиції.
2. Міжнародні стандарти здійснення правосуддя щодо дітей (Конвенція ООН про права дитини, Пекінські правила, Керівні принципи Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини).
3. Принципи дружнього до дитини правосуддя.
4. Особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх відповідно до КПК України.
5. Участь законного представника, захисника, педагога та психолога у кримінальному провадженні за участю неповнолітніх.
6. Процесуальні особливості допиту малолітніх і неповнолітніх осіб.
7. Захист прав дітей під час розгляду цивільних справ.
8. Особливості адміністративного судочинства у справах, що стосуються прав та інтересів дітей.
9. Судова практика Верховного Суду та Європейського суду з прав людини щодо забезпечення прав дітей.
10. Перспективи розвитку системи ювенальної юстиції в Україні.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте структурно-логічну схему системи ювенальної юстиції України, визначивши її основних суб'єктів, їх повноваження та напрями взаємодії.

Завдання 2. Складіть порівняльну таблицю «Особливості участі дитини у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві», визначивши процесуальний статус дитини, процесуальні гарантії та коло учасників провадження.

Завдання 3. Проаналізуйте положення Кримінального процесуального кодексу України щодо проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого чи

підозрюваного. Поясніть, які процесуальні гарантії забезпечують недопущення повторної психологічної травматизації дитини.

Завдання 4. Проаналізуйте рішення Європейського суду з прав людини або Верховного Суду, у якому предметом розгляду були права дитини. Визначте, які стандарти дружнього до дитини правосуддя були застосовані судом та яке значення має це рішення для правозастосовної практики України.

Завдання 5. Розробіть алгоритм дій суду у справі, де необхідно забезпечити участь малолітньої або неповнолітньої дитини. Передбачте всі процесуальні гарантії, участь відповідних спеціалістів та заходи щодо мінімізації психологічного навантаження на дитину.

Кейс

П'ятнадцятирічна дівчина є потерпілою у кримінальному провадженні щодо вчинення сексуального насильства. Слідчий планує провести повторний допит дитини у присутності підозрюваного та його захисника. Законний представник дитини заперечує проти такого допиту, мотивуючи це ризиком повторної психологічної травматизації потерпілої.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- які міжнародні та національні стандарти повинні застосовуватися у цій ситуації;
- які процесуальні гарантії має дитина;
- чи допускається повторний допит дитини;
- які процесуальні дії повинен здійснити слідчий для забезпечення найкращих інтересів дитини.

Питання для дискусії

- Чи потребує Україна створення окремої системи спеціалізованих ювенальних судів?
- Чи достатньо чинне кримінальне процесуальне законодавство України забезпечує принцип дружнього до дитини правосуддя?
- Які міжнародні стандарти правосуддя щодо дітей ще недостатньо реалізовані в Україні?
- Чи може участь психолога бути обов'язковою під час будь-якого судового провадження за участю дитини?

Тема 9. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування

Мета: сформувати комплексні знання щодо національної системи сімейних та альтернативних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, особливостей їх правового статусу, порядку усиновлення, встановлення опіки і піклування, патронату, функціонування прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу, а також сформувати практичні навички застосування сімейного законодавства України та міжнародних стандартів під час вирішення справ щодо захисту прав дітей.

Питання для обговорення

1. Державна політика України щодо забезпечення права дитини на сімейне виховання.
2. Поняття та правовий статус дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
3. Усиновлення: поняття, принципи, умови та порядок здійснення.
4. Правові наслідки усиновлення та підстави його скасування або визнання недійсним.
5. Опіка та піклування над дітьми: поняття, підстави встановлення та припинення.
6. Патронат над дитиною як тимчасова форма сімейного виховання.
7. Приймна сім'я та дитячий будинок сімейного типу: порядок створення, правовий статус та особливості функціонування.
8. Захист житлових, майнових та спадкових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
9. Міжнародне усиновлення: правове регулювання та міжнародні стандарти.
10. Пріоритет сімейних форм виховання та сучасні тенденції деінституціалізації в Україні.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте порівняльну таблицю «Усиновлення – опіка – піклування – патронат – прийомна сім'я – дитячий будинок сімейного типу», визначивши підстави виникнення, строк існування, правовий статус дитини, правовий статус осіб, які здійснюють виховання, та правові наслідки кожної форми.

Завдання 2. Розробіть структурно-логічну схему процедури усиновлення дитини в Україні, починаючи від взяття кандидатів на облік і завершуючи державною реєстрацією усиновлення. Визначте роль кожного державного органу на відповідному етапі.

Завдання 3. Проаналізуйте Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Визначте основні державні гарантії щодо освіти, житла, медичного забезпечення та соціального супроводу таких дітей.

Завдання

4.

Проаналізуйте судові рішення Верховного Суду щодо скасування усиновлення, позбавлення статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, або захисту житлових прав дитини. Визначте правові позиції суду та принципи, які були покладені в основу рішення.

Завдання 5. Підготуйте юридичний висновок щодо можливості міжнародного усиновлення дитини громадянами іноземної держави. Визначте умови, обмеження та гарантії забезпечення найкращих інтересів дитини відповідно до законодавства України та міжнародних договорів.

Кейс

Після смерті матері десятирічна дитина залишилася без батьківського піклування. Біологічний батько, який понад сім років не підтримував жодних контактів із дитиною та не виконував батьківських обов'язків, звернувся із заявою про передачу дитини йому на виховання. Одночасно сестра померлої матері, яка фактично виховувала дитину останні два роки, звернулася до органу опіки та піклування із заявою про встановлення опіки. Під час бесіди дитина повідомила, що бажає проживати разом із тіткою.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- які форми влаштування можуть бути застосовані у даному випадку;
- які обставини повинні бути враховані органом опіки та судом;
- яке значення має думка дитини;
- чи має біологічний батько переважне право на виховання дитини за будь-яких обставин;
- який варіант найбільше відповідає принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

Питання для дискусії

- Чи повинно міжнародне усиновлення застосовуватися лише як виняткова форма влаштування дитини?
- Чи відповідає сучасна система інтернатних закладів принципу забезпечення найкращих інтересів дитини?
- Яка із сімейних форм влаштування дітей є найбільш ефективною для забезпечення гармонійного розвитку дитини?
- Чи потребує українське законодавство подальшого реформування у сфері деінституціалізації та розвитку сімейних форм виховання?

Тема 10. Міжнародні стандарти та сучасні проблеми ювенального права

Мета: сформувати системне розуміння міжнародних стандартів захисту прав дитини, особливостей діяльності міжнародних механізмів контролю за дотриманням прав дітей, ролі практики Європейського суду з прав людини у розвитку ювенального права, а також сформувати здатність аналізувати сучасні виклики та тенденції розвитку ювенального права України в умовах європейської інтеграції, цифровізації та збройної агресії.

Питання для обговорення

1. Міжнародні стандарти захисту прав дитини та їх місце у правовій системі України.
2. Конвенція ООН про права дитини як основа сучасного міжнародного ювенального права.
3. Діяльність Комітету ООН з прав дитини та контроль за виконанням міжнародних зобов'язань державами.
4. Практика Європейського суду з прав людини у справах щодо захисту прав дітей.
5. Захист прав дітей в умовах воєнного стану, тимчасової окупації та вимушеного переміщення.

6. Захист дітей від незаконної депортації, примусового переміщення та розлучення із сім'єю.
7. Цифрові права дітей, цифрова безпека та захист персональних даних неповнолітніх.
8. Використання штучного інтелекту, соціальних мереж та цифрових платформ у контексті забезпечення прав дітей.
9. Актуальні проблеми реформування ювенальної юстиції та ювенальної політики в Україні.
10. Перспективи розвитку ювенального права в Україні відповідно до європейських стандартів.

Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте структурно-логічну схему міжнародної системи захисту прав дитини, визначивши міжнародні організації, міжнародні договори та механізми контролю за їх виконанням.

Завдання 2. Проаналізуйте одне із рішень Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дитини. Визначте, які положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод були застосовані судом та яке значення має це рішення для України.

Завдання 3. Підготуйте порівняльну таблицю «Національні та міжнародні механізми захисту прав дітей», визначивши їх компетенцію, повноваження та способи захисту порушених прав.

Завдання 4. Проаналізуйте сучасні виклики забезпечення цифрової безпеки дітей в Україні. Підготуйте пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання захисту дітей у цифровому середовищі з урахуванням міжнародного досвіду.

Завдання 5. Підготуйте аналітичну доповідь «Основні напрями розвитку ювенального права України до 2030 року», обґрунтувавши необхідні законодавчі зміни, розвиток інституційного механізму захисту дітей та імплементацію міжнародних стандартів.

Кейс

Після початку повномасштабної збройної агресії сімнадцятирічний громадянин України був примусово переміщений на тимчасово окуповану територію, а згодом незаконно вивезений за межі України. Після повернення дитина не має документів, не може підтвердити здобуту освіту та потребує відновлення соціальних виплат і психологічної допомоги.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- які права дитини були порушені;
- які міжнародні договори та акти підлягають застосуванню;
- які органи державної влади України повинні забезпечити відновлення порушених прав;
- які міжнародні механізми можуть бути використані для захисту прав цієї дитини;
- які першочергові заходи реінтеграції повинні бути забезпечені державою.

Питання для дискусії

- Чи достатньо міжнародно-правових механізмів для ефективного захисту дітей під час збройних конфліктів?
- Які напрями реформування ювенального права є пріоритетними для України в процесі вступу до Європейського Союзу?
- Чи потребує українське законодавство спеціального регулювання використання штучного інтелекту та цифрових платформ дітьми?
- Яким має бути ювенальне право України через десять років: які інституційні та законодавчі зміни є найбільш необхідними?

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини	10	12
2	Тема 2. Загальні засади ювенального права	8	12
3	Тема 3. Права, свободи та обов'язки дитини	6	12
4	Тема 4. Сімейно-правовий захист прав дитини	8	12
5	Тема 5. Державна система захисту прав дитини	8	13
6	Тема 6. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження	8	13
7	Тема 7. Ювенальна превенція та відповідальність неповнолітніх	4	13
8	Тема 8. Ювенальна юстиція та особливості проваджень за участю дітей	8	9
9	Тема 9. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування	8	13
10	Тема 10. Міжнародні стандарти та сучасні проблеми ювенального права	10	15
Усього годин		78	124

12. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота є формою організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від аудиторних занять, під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Метою самостійної роботи з навчальної дисципліни *«Ювенальне право»* є поглиблене засвоєння теоретичних і практичних засад ювенального права, формування цілісного розуміння правового статусу дитини, міжнародних та національних механізмів забезпечення, реалізації, охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів дітей, особливостей діяльності державних органів і установ у сфері захисту дитинства, а також розвиток навичок правового аналізу, застосування норм ювенального, сімейного, цивільного, адміністративного, кримінального та процесуального законодавства під час вирішення практичних ситуацій за участю малолітніх і неповнолітніх осіб відповідно до загальних і спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання освітньої програми.

Самостійна робота спрямована на поглиблене вивчення історії становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини, міжнародних стандартів захисту прав дітей, загальних засад ювенального права, правового статусу дитини, особистих немайнових і майнових прав дітей, сімейно-правових механізмів їх захисту, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері захисту прав дітей, правових механізмів запобігання насильству щодо дітей, особливостей ювенальної превенції, адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх, функціонування системи ювенальної юстиції, процесуальних гарантій участі дітей у судочинстві, форм сімейного влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, міжнародного усиновлення, практики Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дітей, а також сучасних викликів розвитку ювенального права в умовах воєнного стану, цифровізації суспільства, розвитку інформаційних технологій, цифрової безпеки дітей, незаконної депортації, примусового переміщення дітей та реалізації міжнародних стандартів захисту прав дитини в Україні.

Виконання завдань самостійної роботи сприяє формуванню здатності застосовувати норми національного та міжнародного законодавства у сфері захисту прав дітей, аналізувати юридичні ситуації за участю малолітніх і неповнолітніх осіб, визначати ефективні способи захисту їхніх прав та законних інтересів, аргументувати правову позицію, працювати з нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, судовою практикою, актами Європейського суду з прав людини, офіційними аналітичними матеріалами, статистичними даними та сучасними науковими джерелами.

Самостійна робота здійснюється у формі опрацювання навчальної, наукової та навчально-методичної літератури, нормативно-правових актів України, міжнародних договорів, рішень Конституційного Суду України, практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини, офіційних статистичних матеріалів, аналітичних звітів міжнародних організацій; підготовки доповідей, рефератів, есе, презентацій, аналітичних довідок і правових висновків; аналізу судової практики, практичних ситуацій та кейсів; виконання індивідуальних і групових практичних завдань; складання структурно-логічних схем, порівняльних таблиць, алгоритмів захисту прав дитини, моделей взаємодії органів державної влади, карт механізмів забезпечення прав дітей, юридичних консультацій та проєктів процесуальних документів; аналізу сучасних тенденцій розвитку ювенального права в Україні та міжнародної практики захисту прав дітей.

Усі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які здобувачі вищої освіти повинні виконати протягом вивчення дисципліни для досягнення визначених результатів навчання. Вибіркові завдання передбачають можливість самостійного вибору окремих видів роботи відповідно до професійних, наукових та дослідницьких інтересів здобувача з метою поглиблення знань у сфері ювенального права, розвитку загальних і спеціальних компетентностей, формування навичок правового аналізу, юридичної аргументації, практичного застосування міжнародних стандартів захисту прав дитини та вироблення професійного підходу до вирішення правових ситуацій за участю дітей.

Нижче подано варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів денної форми навчання, які відповідають змісту окремих тем дисципліни та спрямовані на поглиблення знань щодо міжнародних і національних механізмів забезпечення прав дитини, правового статусу дітей, діяльності органів державної влади у сфері захисту дитинства, сімейно-правового захисту дітей, ювенальної превенції, ювенальної юстиції, особливостей юридичної відповідальності неповнолітніх, міжнародних стандартів правосуддя щодо дітей, сімейних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, практики Європейського суду з прав людини, а також сучасних викликів забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану, цифровізації суспільства, розвитку інформаційних технологій та європейської інтеграції України.

Необхідно виконати один із запропонованих варіантів.

Варіант 1

На підставі міжнародних договорів, законодавства України та сучасних наукових досліджень проаналізувати історію становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини. Визначити основні етапи розвитку міжнародних стандартів захисту прав дітей, охарактеризувати значення Женевської декларації прав дитини 1924 року, Декларації прав дитини 1959 року та Конвенції ООН про права дитини 1989 року для розвитку національного законодавства України. Результати оформити у вигляді аналітичної доповіді обсягом 10–15 сторінок із власною хронологічною схемою розвитку ювенального права.

Варіант 2

На підставі Конституції України, міжнародних договорів та спеціального законодавства здійснити комплексний аналіз правового статусу дитини в Україні. Розкрити поняття малолітньої та неповнолітньої особи, визначити особливості їх правосуб'єктності, проаналізувати принцип забезпечення найкращих інтересів дитини та особливості його застосування у судовій практиці. Підготувати аналітичну роботу обсягом 10–15 сторінок із порівняльною таблицею джерел ювенального права.

Варіант 3

Дослідити систему прав, свобод та законних інтересів дитини відповідно до Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Закону України «Про охорону дитинства» та Сімейного кодексу України. Проаналізувати механізми реалізації особистих немайнових, майнових, соціальних та освітніх прав дітей. Результати оформити у вигляді аналітичної доповіді обсягом 10–15 сторінок із власною класифікаційною схемою прав дитини.

Варіант 4

На основі положень Сімейного кодексу України та судової практики Верховного Суду проаналізувати сімейно-правові механізми захисту прав дитини. Дослідити особливості здійснення батьківських прав та обов'язків, діяльність органів опіки та піклування, порядок позбавлення та поновлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав та можливості застосування сімейної медіації. Підготувати аналітичний звіт обсягом 10–15 сторінок із розробленим алгоритмом захисту прав дитини у сімейних спорах.

Варіант 5

Проаналізувати державну систему захисту прав дітей в Україні. Дослідити компетенцію служби у справах дітей, органів опіки та піклування, Національної соціальної сервісної служби України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Освітнього омбудсмена та інших суб'єктів забезпечення прав дітей. Результати оформити у вигляді аналітичної доповіді обсягом 10–15 сторінок із власною схемою міжвідомчої взаємодії під час захисту прав дитини.

Варіант 6

На підставі законодавства України та міжнародних стандартів дослідити сучасні механізми запобігання та протидії насильству щодо дітей. Проаналізувати особливості захисту дітей від домашнього насильства, булінгу, сексуальної експлуатації, торгівлі людьми, жорстокого поводження, а також специфіку захисту дітей в умовах воєнного стану. Підготувати аналітичну роботу обсягом 10–15 сторінок із власною моделлю міжвідомчого реагування на випадки насильства щодо дітей.

Варіант 7

Провести комплексне дослідження ювенальної превенції та особливостей юридичної відповідальності неповнолітніх. Проаналізувати діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, особливості адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх, примусові заходи виховного характеру, пробацію та механізми ресоціалізації дітей, які перебувають у конфлікті із законом. Результати оформити у вигляді аналітичної доповіді обсягом 10–15 сторінок із власною схемою системи ювенальної превенції.

Варіант 8

На основі Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини дослідити особливості здійснення правосуддя за участю дітей. Проаналізувати міжнародні стандарти дружнього до дитини правосуддя, процесуальні гарантії участі дітей у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві. Результати оформити у вигляді аналітичної роботи обсягом 10–15 сторінок із розробленим алгоритмом забезпечення процесуальних гарантій дитини.

Варіант 9

Дослідити сімейні форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Проаналізувати особливості усиновлення, опіки, піклування, патронату, прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, а також міжнародного усиновлення. Визначити переваги та недоліки кожної форми сімейного виховання, проаналізувати судову практику щодо захисту житлових та майнових прав дітей. Результати оформити у вигляді аналітичної доповіді обсягом 10–15 сторінок із порівняльною схемою всіх форм сімейного влаштування дітей.

Варіант 10

На підставі міжнародних договорів, практики Європейського суду з прав людини, законодавства України та сучасних наукових досліджень проаналізувати сучасні виклики розвитку ювенального права в Україні. Особливу увагу приділити захисту прав дітей в умовах воєнного стану, незаконної депортації, цифрової безпеки дітей, захисту персональних даних, використанню штучного інтелекту та перспективам реформування ювенальної юстиції. Підготувати аналітичну доповідь обсягом 10–15 сторінок із власною моделлю розвитку системи захисту прав дитини в Україні до 2035 року на основі європейських стандартів.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем навчальної дисципліни *«Ювенальне право»* та спрямовані на поглиблення теоретичних знань щодо правового статусу дитини, міжнародних і національних механізмів забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав і законних інтересів дітей, особливостей сімейно-правового захисту дітей, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері захисту дитинства, ювенальної превенції, ювенальної юстиції, юридичної відповідальності неповнолітніх, форм сімейного влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, а також розвитку навичок правового аналізу, юридичної аргументації, роботи з нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, судовою практикою, рішеннями Європейського суду з прав людини, офіційними статистичними матеріалами та сучасними науковими джерелами. Необхідно обрати один варіант та виконати наведені завдання.

Вимоги до контрольної роботи. Обсяг роботи повинен становити 15–20 сторінок друкованого тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5*). Під час виконання роботи необхідно опрацювати не менше 15–20 наукових джерел, положення Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Сімейного кодексу України, Цивільного кодексу України, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про освіту», «Про пробацію», інших нормативно-правових актів у

сфері захисту прав дітей, міжнародних документів, практики Верховного Суду, Європейського суду з прав людини, а також актуальних офіційних статистичних, аналітичних та інформаційних матеріалів.

Контрольна робота повинна містити теоретичний аналіз обраної проблематики, комплексний аналіз чинного законодавства України та міжнародних стандартів, огляд сучасних наукових підходів, аналіз судової практики, дослідження конкретної практичної ситуації (кейсу), визначення правових механізмів забезпечення та захисту прав дитини, оцінку ефективності чинного правового регулювання, формулювання обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення та аргументовані висновки автора.

Дотримання принципів академічної доброчесності є обов'язковою умовою виконання контрольної роботи. Усі запозичення повинні супроводжуватися належними посиланнями на використані джерела. Не допускаються академічний плагіат, компіляція чужих текстів без самостійного наукового опрацювання, використання штучно згенерованих матеріалів без їх критичного аналізу, перевірки достовірності та належного авторського осмислення, а також подання роботи без власних аргументованих висновків і правової оцінки досліджуваної проблематики.

Максимальна кількість балів за виконання контрольної роботи становить 50 балів.

Варіант 1. Історія становлення ювенального права та міжнародні стандарти захисту прав дитини

1. На підставі міжнародних документів і наукової літератури проаналізувати історію становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини. Визначити роль Женевської декларації прав дитини 1924 року, Декларації прав дитини 1959 року та Конвенції ООН про права дитини 1989 року у формуванні сучасного ювенального права.

2. Проаналізувати, яким чином міжнародні стандарти імplementовані у законодавство України. Навести конкретні приклади із Конституції України, Закону України «Про охорону дитинства», Сімейного кодексу України та інших нормативно-правових актів.

3. Дослідити одну постанову Верховного Суду або рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дитини. Визначити, які міжнародні стандарти були застосовані судом.

4. Розробити хронологічну схему розвитку міжнародної системи захисту прав дитини із зазначенням основних міжнародних договорів та їх юридичного значення.

5. Підготувати правовий висновок щодо сучасного стану імplementації міжнародних стандартів захисту прав дитини в Україні та сформулювати власні пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Варіант 2. Правовий статус дитини у сучасному ювенальному праві

1. Проаналізувати поняття правового статусу дитини відповідно до Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Сімейного та Цивільного кодексів України.

2. Провести порівняльний аналіз понять «дитина», «малолітня особа» та «неповнолітня особа», визначивши особливості їх правосуб'єктності.

3. Проаналізувати принцип забезпечення найкращих інтересів дитини та визначити його роль під час прийняття рішень судами України.

4. Дослідити судову практику Верховного Суду щодо визначення місця проживання дитини, участі у вихованні або захисту її прав. Підготувати аналітичний огляд рішення.

5. Побудувати авторську модель реалізації принципу найкращих інтересів дитини у діяльності суду, органів опіки та піклування й інших державних органів.

Варіант 3. Захист прав дитини в сімейних правовідносинах

1. Проаналізувати систему сімейно-правових способів захисту прав дитини відповідно до Сімейного кодексу України.

2. Провести комплексний аналіз діяльності органів опіки та піклування у справах щодо дітей та оцінити ефективність їх діяльності.

3. Проаналізувати одну постанову Верховного Суду щодо позбавлення батьківських прав, відібрання дитини або визначення місця її проживання.

4. Розробити алгоритм дій адвоката або юрисконсульта під час консультування одного з батьків щодо захисту прав дитини у сімейному спорі із дотриманням принципів професійної етики.
5. Запропонувати власну модель використання сімейної медіації під час вирішення спорів щодо дітей та обґрунтувати її переваги над виключно судовим способом вирішення конфлікту.

Варіант 4. Державна система захисту прав дитини в Україні

1. На підставі Конституції України, законів України та підзаконних нормативно-правових актів проаналізувати систему органів, що здійснюють захист прав дитини в Україні. Охарактеризувати компетенцію служби у справах дітей, органів опіки та піклування, Національної соціальної сервісної служби України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Освітнього омбудсмена та Національної поліції України.
2. Побудувати структурно-логічну схему міжвідомчої взаємодії державних органів під час реагування на порушення прав дитини.
3. Проаналізувати одну постанову Верховного Суду або рішення адміністративного суду, у якій оцінювалася діяльність органу державної влади чи місцевого самоврядування щодо захисту прав дитини. Сформулювати власний правовий висновок.
4. Розробити алгоритм дій посадової особи служби у справах дітей після отримання повідомлення про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах.
5. Підготувати пропозиції щодо вдосконалення державної системи захисту прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних стандартів та європейського досвіду.

Варіант 5. Захист дітей від насильства та жорстокого поводження

1. Проаналізувати правові механізми захисту дітей від домашнього насильства, булінгу, сексуальної експлуатації, торгівлі людьми та інших форм жорстокого поводження відповідно до законодавства України.
2. Провести порівняльний аналіз повноважень Національної поліції України, служби у справах дітей, органів опіки та піклування, закладів освіти та соціальних служб щодо реагування на випадки насильства стосовно дітей.
3. Проаналізувати рішення Верховного Суду або Європейського суду з прав людини щодо захисту дитини від насильства. Визначити застосовані правові стандарти та оцінити їх значення для української практики.
4. Розробити міжвідомчий алгоритм реагування на випадок домашнього насильства щодо малолітньої дитини, визначивши повноваження кожного суб'єкта.
5. Підготувати практичні рекомендації для закладу освіти щодо запобігання булінгу та забезпечення безпечного освітнього середовища відповідно до чинного законодавства України.

Варіант 6. Ювенальна превенція та юридична відповідальність неповнолітніх

1. Проаналізувати правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та визначити їх роль у профілактиці правопорушень серед дітей.
2. Провести порівняльний аналіз адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх відповідно до законодавства України.
3. Дослідити сучасну практику застосування пробації та примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх. Проаналізувати відповідне судове рішення.
4. Розробити програму комплексної профілактики правопорушень серед неповнолітніх для територіальної громади із визначенням ролі органів місцевого самоврядування, поліції, закладів освіти, соціальних служб та громадських організацій.
5. Підготувати правовий висновок щодо ефективності чинної системи ювенальної превенції в Україні та сформулювати пропозиції щодо її вдосконалення на основі міжнародних стандартів.

Варіант 7. Ювенальна юстиція та дружнє до дитини правосуддя

1. На підставі міжнародних стандартів та законодавства України проаналізувати поняття, принципи та систему ювенальної юстиції. Визначити особливості реалізації принципу дружнього до дитини правосуддя в Україні.

2. Проаналізувати особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Особливу увагу приділити процесуальним гарантіям захисту прав дітей, участі законного представника, захисника, педагога та психолога.

3. Дослідити одну постанову Верховного Суду або рішення Європейського суду з прав людини, що стосується захисту прав дитини під час здійснення правосуддя. Визначити правові позиції суду та оцінити їх значення для української судової практики.

4. Розробити алгоритм проведення допиту малолітньої або неповнолітньої особи відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства України та міжнародних стандартів дружнього до дитини правосуддя.

5. Сформулювати власні пропозиції щодо подальшого розвитку системи ювенальної юстиції в Україні з урахуванням європейського досвіду та практики міжнародних судових установ.

Варіант 8. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування

1. На підставі законодавства України дослідити систему сімейних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Проаналізувати особливості усиновлення, опіки, піклування, патронату, прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу.

2. Побудувати порівняльну таблицю всіх форм сімейного влаштування дітей із визначенням їх правових підстав, порядку створення, переваг, недоліків та правових наслідків.

3. Проаналізувати одну постанову Верховного Суду щодо усиновлення, скасування усиновлення, встановлення опіки чи захисту майнових або житлових прав дітей. Підготувати правовий аналіз рішення.

4. Розробити покроковий алгоритм дій органу опіки та піклування під час вирішення питання щодо визначення найкращої форми сімейного влаштування конкретної дитини.

5. Підготувати обґрунтовані пропозиції щодо розвитку сімейних форм виховання та вдосконалення державної політики деінституціалізації в Україні.

Варіант 9. Міжнародний захист прав дитини та практика Європейського суду з прав людини

1. Проаналізувати міжнародну систему захисту прав дитини. Розкрити значення Конвенції ООН про права дитини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших міжнародних договорів для формування сучасного ювенального права.

2. Дослідити діяльність Комітету ООН з прав дитини, Ради Європи та інших міжнародних організацій у сфері захисту прав дітей.

3. Проаналізувати не менше двох рішень ЄСПЛ щодо захисту прав дітей. Визначити застосовані стандарти, правові позиції Суду та їх значення для національної судової практики.

4. Підготувати порівняльну таблицю «Національні та міжнародні механізми захисту прав дитини», визначивши їх компетенцію, порядок звернення та ефективність захисту.

5. Сформулювати пропозиції щодо подальшої імплементації міжнародних стандартів захисту прав дітей у законодавство України та практику діяльності органів державної влади.

Варіант 10. Сучасні виклики розвитку ювенального права в Україні

1. На підставі сучасних наукових досліджень та законодавства України проаналізувати актуальні проблеми розвитку ювенального права в умовах воєнного стану, європейської інтеграції та цифрової трансформації суспільства.

2. Дослідити правові механізми захисту дітей, які постраждали внаслідок збройної агресії, були депортовані, примусово переміщені, втратили батьківське піклування або набули статусу внутрішньо переміщених осіб.

3. Проаналізувати сучасні виклики цифрового середовища для дітей (кібербулінг, онлайн-експлуатація, захист персональних даних, використання соціальних мереж та штучного інтелекту) і визначити особливості їх правового регулювання.

4. Розробити авторську концепцію вдосконалення державної політики щодо захисту прав дітей в Україні до 2035 року, визначивши першочергові напрями реформування законодавства та діяльності державних органів.

5. Підготувати комплексний правовий висновок щодо перспектив розвитку ювенального права України з урахуванням міжнародних стандартів, практики Європейського суду з прав людини, сучасних викликів та європейського вектора розвитку держави.

13. Неформальна освіта (онлайн-курси та платформи)

У межах самостійної роботи здобувачам рекомендується проходження онлайн-курсів на міжнародних освітніх платформах з метою розширення професійних компетентностей та академічної доброчесності.

Рекомендовані платформи:

1) Онлайн-курси Ради Європи HELP щодо прав дитини. Платформа: HELP Programme - Council of Europe. Тематика: child-friendly justice, права дитини, захист дітей від насильства, міжнародні стандарти правосуддя щодо дітей, практика ЄСПЛ. <https://help.elearning.ext.coe.int/?lang=uk>

2) 2) курс UNICEF щодо прав дитини. Платформа: UNICEF Agora Тематика: права дитини, захист дітей у кризових ситуаціях, child protection, best interests of the child, safeguarding. <https://agora.unicef.org/>

3) Вступний курс про права дитини. Платформа: Coursera – Children 's Human Rights, University of Geneva. Тематика: міжнародні стандарти прав дитини, Конвенція ООН про права дитини, механізми захисту прав дітей. <https://www.coursera.org/learn/childrens-rights>

4) Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти. Платформа: Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/protydiya-bulingu-v-osviti/>

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної освіти, можуть бути визнані за умови проходження онлайн-курсів, тренінгів, вебінарів або програм підвищення кваліфікації, тематика яких пов'язана з юридичною деонтологією, професійною етикою правника, академічною доброчесністю, правничою комунікацією, професійною культурою юриста, антикорупційними стандартами та правами людини.

Опрацювання зазначених онлайн-курсів не є обов'язковим і здійснюється за власною ініціативою здобувача як форма неформальної освіти.

14. Питання для підготовки до підсумкового контролю (диференційований залік)

1. Поняття, предмет, метод та система ювенального права.
2. Місце ювенального права у системі права України.
3. Принципи ювенального права та їх характеристика.
4. Джерела ювенального права.
5. Історія становлення ювенального права та міжнародного руху за права дитини.
6. Женевська декларація прав дитини 1924 року: зміст та історичне значення.
7. Декларація прав дитини 1959 року та її роль у розвитку міжнародних стандартів.
8. Конвенція ООН про права дитини 1989 року: структура, принципи та значення.
9. Міжнародні стандарти захисту прав дитини та їх імплементація у законодавство України.
10. Конституційні гарантії прав дитини в Україні.
11. Правовий статус дитини в Україні.
12. Поняття малолітньої та неповнолітньої особи та їх правове становище.
13. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини.
14. Особисті немайнові права дитини.
15. Майнові права дитини.
16. Право дитини на життя, ім'я, громадянство та сім'ю.
17. Право дитини на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист.
18. Право дитини на повагу до честі, гідності та недискримінацію.
19. Право дитини бути вислуханою та брати участь у прийнятті рішень.
20. Обов'язки дитини відповідно до законодавства України.
21. Право дитини на сімейне виховання.
22. Визначення походження дитини та його юридичне значення.
23. Права та обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.
24. Органи опіки та піклування: повноваження та порядок діяльності.

25. Позбавлення батьківських прав: підстави, порядок та правові наслідки.
26. Поновлення батьківських прав.
27. Відібрання дитини без позбавлення батьківських прав.
28. Медіація у сімейних спорах за участю дітей.
29. Державна система захисту прав дитини в Україні.
30. Повноваження служби у справах дітей.
31. Роль Національної соціальної сервісної служби України у сфері захисту прав дітей.
32. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо захисту прав дітей.
33. Правовий статус та повноваження Освітнього омбудсмена.
34. Міжвідомча взаємодія у сфері захисту прав дітей.
35. Поняття та види насильства щодо дітей.
36. Домашнє насильство щодо дітей та механізми його попередження.
37. Булінг (цькування): поняття, ознаки та правові наслідки.
38. Захист дітей від сексуальної експлуатації та торгівлі людьми.
39. Захист прав дітей в умовах воєнного стану.
40. Поняття та завдання ювенальної превенції.
41. Причини та умови правопорушень серед неповнолітніх.
42. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.
43. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
44. Примусові заходи виховного характеру.
45. Пробація щодо неповнолітніх та її значення.
46. Поняття та система ювенальної юстиції.
47. Принципи дружнього до дитини правосуддя.
48. Особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх.
49. Участь законного представника, захисника, педагога та психолога у провадженні за участю дітей.
50. Процесуальні особливості допиту малолітніх та неповнолітніх осіб.
51. Захист прав дитини у цивільному та адміністративному судочинстві.
52. Усиновлення: поняття, умови та порядок здійснення.
53. Опіка та піклування над дітьми.
54. Патронат над дитиною.
55. Прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу.
56. Правовий статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
57. Захист житлових і майнових прав дітей.
58. Міжнародне усиновлення.
59. Практика Європейського суду з прав людини у справах щодо захисту прав дітей.
60. Сучасні тенденції розвитку ювенального права України в умовах європейської інтеграції, цифровізації та воєнного стану.

15. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: словесні (лекція, пояснення, бесіда); пояснювально-демонстраційні (презентації, ілюстрації, демонстрації); метод проблемного викладання; методи візуалізації (схеми ювенально-правових відносин, таблиці, моделі правових ситуацій); аналіз норм ювенального, сімейного, цивільного та кримінального законодавства і судової практики; інтерактивні методи; використання інформаційно-комунікаційних технологій (мультимедійні, дистанційні, веб-орієнтовані засоби навчання).

Методи навчання на семінарських заняттях: словесні (дискусія, співбесіда, дебати); пояснювально-демонстраційні; практичні (виконання практичних завдань, аналіз правових ситуацій за участю дітей та неповнолітніх осіб, підготовка юридичних документів); кейс-метод (аналіз і вирішення ювенально-правових спорів і ситуацій); моделювання професійних і правових ситуацій у сфері захисту прав дитини; тренінгові методи; пошуковий і дослідницький

методи; інтерактивні методи (робота в групах, полеміка, обговорення); аналіз судової практики та правових позицій судів; використання інформаційно-комунікаційних технологій.

16. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Ювенальне право» використовуються такі методи оцінювання:

для поточного контролю: усне та письмове опитування; тестування; виконання практичних і кейсових завдань; аналіз норм ювенального, сімейного, цивільного та кримінального законодавства і судової практики; оцінювання участі у дискусіях, моделюванні правових ситуацій за участю дітей та неповнолітніх осіб і групових формах роботи; перевірка індивідуальних, творчих і аналітичних завдань; письмові роботи (розв'язання ситуаційних завдань, підготовка правових висновків і проєктів юридичних документів у сфері захисту прав дитини, контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти); самостійна робота, неформальна освіта (онлайн-курси та платформи)

для підсумкового контролю: підсумкове оцінювання у формі тестування та/або письмової роботи з практичними завданнями

17. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення диференційованого заліку.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Ювенальне право» є підсумковий контроль – диференційований залік.

18. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Ювенальне право» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5
Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	
Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у конкурсах студентських робіт тощо)	1-10
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти ([https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-\(red-2021\).pdf](https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-(red-2021).pdf)).

Порядок зарахування результатів неформальної освіти

Результати проходження онлайн-курсів можуть бути зараховані як складова самостійної роботи за заявою здобувача в порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-neformalnu-ta-informalnu-osvitu.pdf>).

Максимальна кількість балів – до **10 балів** у межах самостійної роботи.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за диференційований залік з початкової дисципліни «Ювенальне право» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проєкту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

19. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60											Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Самостійна робота		
5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

20. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Ювенальне право» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

21. Рекомендована література

Основна література:

1. Веселовська Н.О. Гендер в Україні (історичні, правові, психологічні та педагогічні аспекти): посібник для самостійної роботи. Київ: ВНЗ «Нац. акад. управ.», 2023. 54 с.
2. Веселовська Н.О. Детермінанти, які впливають на втягнення неповнолітніх дівчат у протиправну діяльність. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 3. С. 249-253.
3. Веселовська Н.О. Деякі особливості криміналістичних засад запобігання втягненню неповнолітніх у протиправну діяльність. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 5. С. 71–74. URL: https://sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/26.pdf
4. Веселовська Н.О. Зарубіжний досвід втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2020. Вип. 24. С. 121–127.
5. Кожушко С.І., Галіахметов І. А. Ювенальне право на працю: стандарти і практика Європейського Союзу та України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4, ч. 2. С. 171–176.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР.
7. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
10. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2402-14#Text>
11. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Рагімов Ф.В. огли. Ювенальна відповідальність в Україні: проблеми становлення. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 24–30.
13. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
15. Ювенальне право: навч. посіб. / за заг. ред. Л.М. Кривоченко. Київ: ВД «Гельветика», 2021. 284 с.
16. Khmelevska N., Zinevych O., Veselovska N. et al. Restoration of juvenile justice in the postwar period in Ukraine. *Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies*. 2025. Vol. 6(1).
17. Veselovska N.O. Characteristics of the criminal person who involves juveniles in illegal activity. *European Reforms Bulletin*. 2020. No 4. P. 143–147.
18. Veselov M., Merdov S., Veselovska N. et al. Effectiveness of Special Juvenile Prevention Programmes. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16(03). pp. 991–1006.

Додаткова література:

1. Бакало Л. Конституційні права дитини: дефініція та особливості реалізації в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 4 (32). С. 46–53. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1327>
2. Кожушко С. І., Галіахметов І. А. Ювенальне право на працю: стандарти і практика Європейського Союзу та України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 2. С. 171–176. URL: https://sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/26.pdf
3. Корнієнко О. О. Нормативно-правове регулювання захисту прав дітей в Україні. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2023. № 35. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/362>

4. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час воєнного стану в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2023. Т. 10. № 38. С. 66–73. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/31656/12.pdf>
5. Лаленков С.М. Судовий захист прав неповнолітніх. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 111–116. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/3_2023/15.pdf